
VII. ЕКОНОМІКА СФЕРИ СЕРВІСУ

УДК [338:658](075.8)

ФУНКЦІОНАЛЬНО-ЦІЛЬОВИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО- ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА ЯК СКЛАДОВОГО ЕЛЕМЕНТУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ

М. Ю. БАРНА, доктор економічних наук, професор
(Львівський торговельно-економічний університет);

О. М. КІСІЛЬ

(Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»)

Анотація. *Мета статті* полягає в обґрунтуванні доцільності використання функціонально-цільового підходу до формування організаційно-економічного механізму управління підприємств готельного господарства. *Стаття* присвячена визначенню основних складових організаційно-економічного механізму управління підприємствами готельного господарства. **Методика дослідження.** *Вирішення поставлених у статті завдань* здійснено за допомогою таких загальнонаукових і спеціальних методів дослідження: аналізу та синтезу, систематизації та узагальнення, діалектичного підходу. **Результати.** *Визначено основні складові й обґрунтовано використання функціонально-цільового підходу до формування організаційно-економічного механізму управління підприємствами готельного господарства.* **Практична значущість результатів дослідження.** *У статті обґрунтовано, що впровадження даного підходу сприятиме розвитку підприємств готельного господарства. Основні наукові положення статті можна використовувати у практиці розвитку різних підприємств.*

Ключові слова: *система, управління, функціонально-цільовий підхід, підприємство готельного господарства.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та зв'язок із найважливішими науковими чи практичними завданнями. В умовах сьогодення питаннями дослідження механізму управління підприємствами різних

форм власності та сфер діяльності займалося багато як українських, так і зарубіжних учених, зокрема: В. А. Власенко, Е. М. Коротков, О. В. Кочетков, А. А. Культман, А. В. Куценко, Д. Г. Левчук, Б. З. Мільнер, В. С. Пономаренко,

М. Є. Рогоза, В. О. Федорович, Л. М. Шимановська-Діанич та ін. Але питання щодо підходів до формування організаційно-економічного механізму управління підприємствами, які належать до сфери готельного господарства й одночасно є складовою туристичної галузі, і донині залишаються малодослідженими. Ураховуючи досить потужний розвиток туристичної галузі в нашій країні, виникла необхідність більш глибокого вивчення питання щодо формування та впровадження організаційно-економічного механізму управління підприємствами готельного господарства, які певною мірою забезпечують досягнення її цілей.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою статті є обґрунтування доцільності використання функціонально-цільового підходу до формування організаційно-економічного механізму управління підприємств готельного господарства.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Як відомо, будь-яка керуюча система впливає на керовану систему через відповідний механізм. Економічний словник поняття «механізм» трактує як послідовність станів, процесів, які визначають собою будь-яку дію, явище, а також як систему, пристрій, які визначають порядок будь-якого виду діяльності [11].

Визначення поняття організаційно-економічного механізму можна знайти в роботах різних авторів. О. О. Культман стверджує, що «...організаційно-економічний механізм – це певна сукупність або послідовність економічних явищ» [3]. Б. З. Мільнер, О. В. Кочетков, Д. Г. Левчук [2, 4] під організаційно-економічним механізмом управління розуміють: сукупність елементів організації процесу прийняття рішення; системи розподілу й забезпечення ресурсами; основні способи впливу на об'єкт управління, які відповідно до прийнятого розподілу включають різні методи управління, наприклад, адміністративно-організаційні й економічні. Ці автори вважають, що «... відповідно до запропонованого поняття, організаційно-економічний механізм управління повинен виконувати такі головні завдання: забезпечення необхідної відповідальності за досягнення конкретних результатів, узгодження цілей, стимулювання і мотивація учасників діяльності, розподіл і забезпечення ресурсами» [4].

Стало класичним, на думку В. О. Федоровича [8], визначення організаційно-економічного механізму управління як складної взаємозалежної сукупності елементів – організаційно, економічно, а іноді й технологічно пов'язаних між собою підсистем більш низького рівня. Причому, кінцевий результат діяльності кожної ланки (або елемента) системи більш низького рівня є початковим ресурсом для системи більш високого рангу тощо. Він вважає, що характерною ознакою економічних систем будь-якого рівня є наявність реальних взаємозв'язків тих або тих економічних чинників, які можна вимірювати, класифікувати та групувати.

Варто погодитись із думкою В. О. Федоровича, що якщо організаційно-економічний механізм управління (надалі – ОЕМУ) співвіднести з організаційно-економічним механізмом управління власністю як системою інтеграційної взаємодії учасників, то в обов'язковому порядку цей механізм включатиме сформовану учасниками систему цілей і ресурсних обмежень, а також систему показників економічної оцінки результативності, матиме відповідне інформаційне забезпечення.

При цьому його можна розглядати як системно структуровану сукупність норм правового, організаційного й економічного характеру, яка дозволяє елементам системи – її організаціям-учасникам – раціонально взаємодіяти як усередині системи, так і із зовнішнім середовищем.

Розглядаючи організаційно-економічний механізм як систему управління, варто розуміти під цією категорією не тільки сукупність форм, методів, видів і функцій управління (це те, що належить до поняття «економічний механізм управління»), але й апарату управління. Сюди додатково включаються люди та організаційний чинник, який виконує функції управління.

Проте з цього приводу існує й інша точка зору. Б. О. Райзберг визначає організаційно-економічний механізм як «... сукупність організаційних структур, конкретних форм і методів управління, а також правових форм, за допомогою яких реалізуються в діючі в конкретних умовах, економічні закони, процес відтворення» [6]. На його думку, система управління і механізм управління – це різні речі. Відрізняються вони тим, що механізм включає до свого складу методи, види, форми й функції управління.

Система, окрім перерахованого, включає до свого складу ще й апарат управління, який виконує функції управління [6, 10].

Але оскільки система приводиться до дії за допомогою механізму, виявити сутність ОЕМУ неможливо без розгляду всіх суспільних відносин, які виявляються через цей механізм. Структура ОЕМУ представляє собою сукупність функціональної, цільової підсистем системи забезпечення ОЕМУ.

Отже, структура організаційно-економічного механізму управління повинна включати перелік суб'єктів управління, функції управління, об'єкти управління, перелік і характеристику взаємозв'язків, методи управління (з урахуванням відповідної ієрархії), цілі й завдання управління.

Грунтуючись на такому підході, можна як побудувати загальну модель організаційно-економічного механізму управління турис-

тичною галуззю, так і представити варіанти ОЕМУ для окремих підприємств, які забезпечують її діяльність, зокрема підприємств готельного господарства. Крім того, можна надати варіанти організаційно-економічного механізму управління залежно від того, яка зі складових є переважас.

Організаційно-економічний механізм управління – це сукупність економічних, адміністративних, правових, організаційних методів впливу на об'єкт управління, зокрема на підприємство готельного господарства. Уважаємо, що структуру ОЕМУ доцільно відображати у вигляді функціонально-цільової схеми взаємодії підсистем системи забезпечення й економічних методів, комплекс яких спрямований на забезпечення досягнення цілей управління.

На рис. 1 відображені взаємозв'язки системи управління підприємства готельного господарства й туристичної галузі з ОЕМУ.

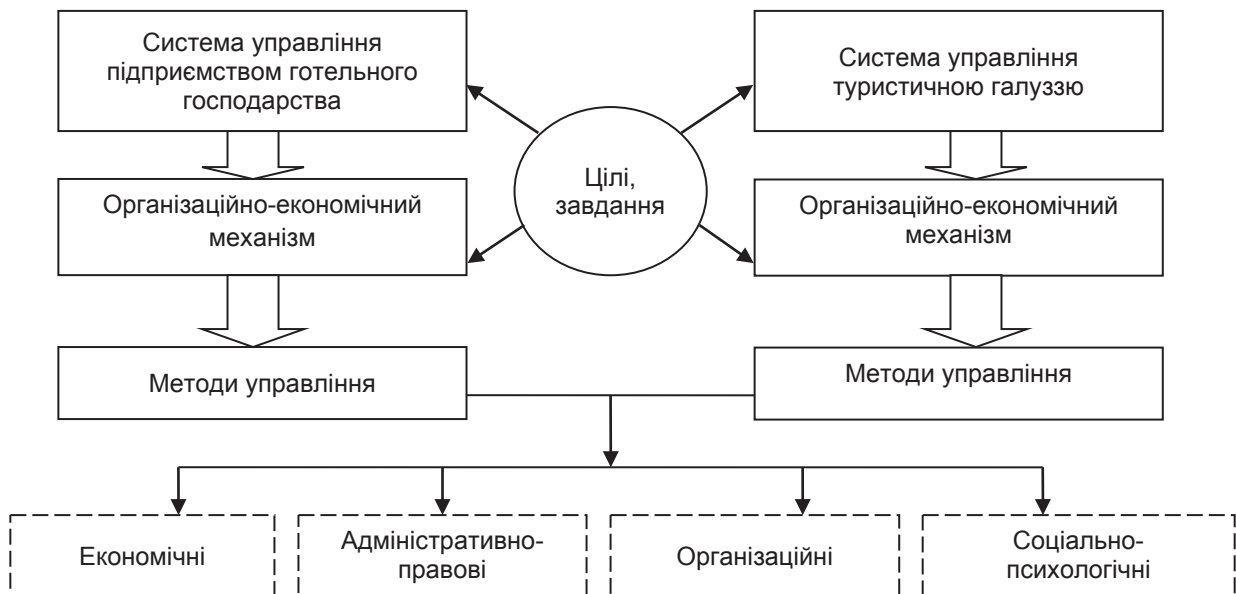

Рис. 1. Взаємозв'язок системи управління галузі діяльності й підприємства з організаційно-економічним механізмом управління

Як видно з рис. 1, усі елементи організаційно-економічного механізму чинять комплексний вплив.

Це підтверджує, що успішне досягнення цілі або успішне вирішення будь-якого виробничого завдання на будь-якому рівні управління потребує комплексного застосування керівником різних методів управління з метою

координації діяльності керованого об'єкта.

Основним спрямовуючим моментом слід уважати пріоритет загальних цілей системи (підприємства). Цілі підрозділів (підсистем) повинні вносити конкретний вклад у цілі системи (підприємства) організації як цілого, а не вступати у протиріччя з цілями інших підсистем (підрозділів). Система цілей нині роз-

глядається як один з основних інструментів раціональної побудови OEMУ за допомогою різних методів, які відпрацьовані в управлінні.

Крім відображення цілей, структуру організаційно-економічного механізму доцільно формувати, виходячи з функціонального призначення, тобто його підрозділи або підсистеми виділяти за функціональною ознакою.

На рис. 2 представлено функціонально-цільову структуру організаційно-економічного механізму управління підприємством готельного господарства. Це дає підстави вважати, що за таких умов OEMУ – це сукупність таких взаємопов'язаних функціональних підсистем,

як цілі управління, функції управління й методи управління.

Реалізація механізму управління відбувається через прямий та опосередкований вплив суб'єкта управління на всіх учасників системи. Кінцевий економічний результат залежатиме від адаптивності механізму реалізації.

Виходячи з цього, вважаємо, що OEMУ може бути структурованим у будь-якій формі з урахуванням зовнішніх чинників впливу.

У цьому випадку структура OEMУ відобразить свою сутність, якщо в ній будуть враховані основні елементи – суб'єкти, об'єкти управління, цілі й напрями впливу.

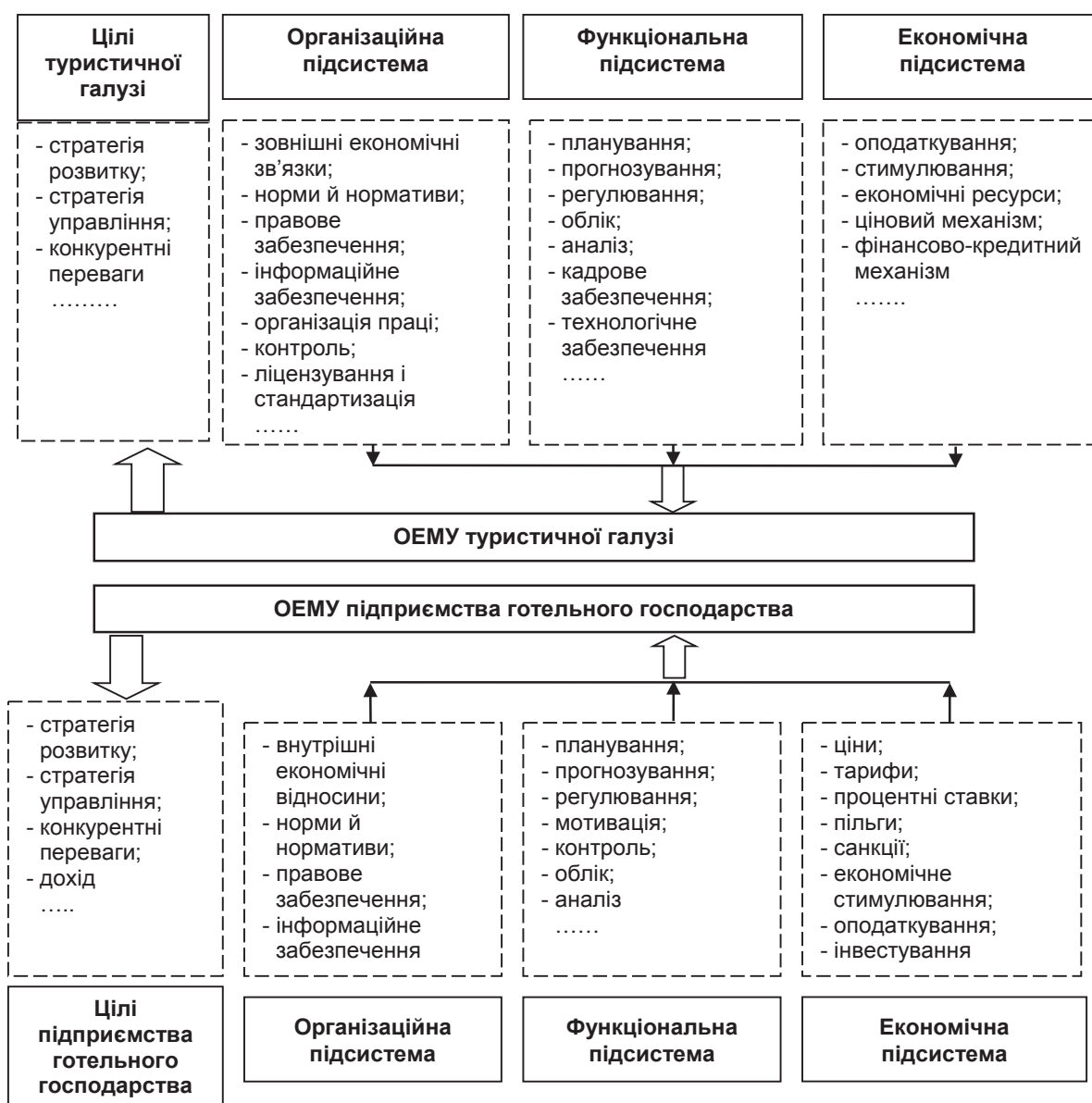

Рис. 2. Функціонально-цільовий підхід до побудови OEMУ підприємством готельного господарства й туристичної галузі

У загальному вигляді схема ОЕМУ підприємства готельного господарства представлена на рис. 3.

Отже, підводячи підсумки, слід зазначити, що організаційно-економічний механізм управління підприємством готельного господарства – це система таких взаємопов'язаних організаційно-адміністра-

тивних та економічних заходів, як планування, розробка, упровадження економічних заходів, виконання і контроль цільових програм, а концепція організаційно-економічного механізму, вибір конкретних методів залежатимуть від вирішення питання щодо цілей розвитку економіки конкретної галузі, зокрема туристичної.

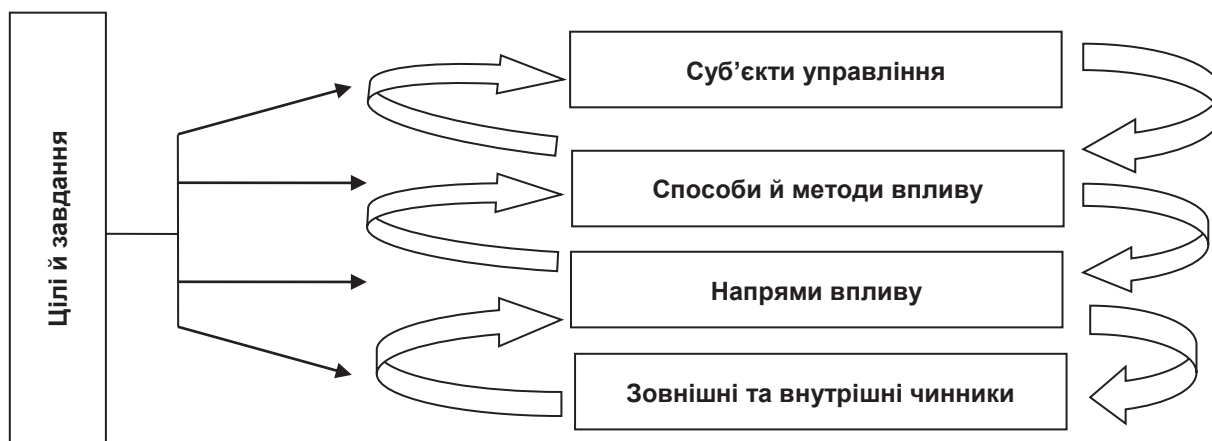

Рис. 3. Основні складові організаційно-економічного механізму управління підприємством готельного господарства

Цілі господарської діяльності підприємства готельного господарства реалізуються через взаємодію системи з різними суб'єктами – органами влади, споживачами послуг та ін.

Висновки із зазначених проблем і перспективи подальших досліджень у поданому напрямку. Отже, ОЕМУ підприємством готельного господарства представляє собою сукупність економічних важелів, способів і методів впливу на об'єкт управління, у результаті якого об'єкт управління переходить з фактичного стану в бажаний. Важливим моментом у процесі реалізації організаційно-економічного механізму є оцінка ефективності його впливу на досягнення цілей, що й буде предметом наших подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бобков А. А. Стратегия и организационно-экономический механизм формирования и развития интегрированных корпоративных структур в промышленно-строительном

комплексе региона : дис... канд. экон. наук: 08.00.05 / Артем Алексеевич Бобков ; [науч. руководитель В. Г. Прудский] ; ГОУ ВПО «Пермский государственный университет». – Пермь, 2009. – 180 с.

2. Измалков С. Б. Теория экономических механизмов / С. Б. Измалков, К. И. Сонин, М. М. Юдкевич // Вопросы экономики. – 2008. – № 1. – С. 4–26.
3. Кульман А. А. Экономические механизмы / А. А. Кульман ; пер с фр. под общ. ред. Н. И. Хрустальной. – Москва : Прогресс, 1993. – 92 с.
4. Мильнер Б. З. Управление территориально-производственными комплексами и программами их создания / Б. З. Мильнер, А. В. Кочетков, Д. Г. Левчук. – Москва : Наука, 1985. – 232 с.
5. Москаленко В. П. Развитие финансово-экономического механизма на предприятии : курс лекций / В. П. Москаленко, О. В. Шипунова. – Сумы : ВВП «Мария-1» ЛТД, УАБС, 2003. – С. 17.

6. Райзберг Б. А. Современный экономический словарь / Б. А. Райзберг, Л. М. Лозовский, Б. А. Стародубцева. – Москва : ИНФРА-М, 1996. – 496 с.
7. Симкин Д. Г. Некоторые особенности развития организационно-экономического механизма управления регионом / Д. Г. Симкин // Вестник ОГУ. – 2009. – № 8 (102). – С. 89.
8. Федорович В. О. Состав и структура организационно-экономического механизма управления собственностью крупных промышленных корпоративных образований / В. О. Федорович. – Новосибирск : Сибирская финансовая школа, 2006. – № 2. – С. 45–54.
9. Шимановська-Діанич Л. М. Методичний підхід до формування організаційно-економічного механізму управління розвитком системи споживчої кооперації України / Л. М. Шимановська-Діанич, В. А. Власенко // Науковий вісник Полтавського університету споживчої кооперації України. Сер. : Економічні науки. – 2007. – №. 3 (25). – С. 119–123.
10. Шимановська-Діанич Л. М. Організаційно-економічний механізм управління розвитком підприємств та організацій споживчої кооперації України: теорія і практика : монографія / Л. М. Шимановська-Діанич, В. А. Власенко. – Полтава : РВВ ПУЕТ, 2010. – 341 с.
11. Экономический словарь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://abc.informbureau.com/html/%20oicssenoaaiiue> (дата звернення: 11.05.16). – Назва з екрана.
2. Izmalkov, S. B., Sonin, K. I. & Judkevich, M. M. (2008). Teorija jekonomicheskikh mehanizmov [Theory of economic mechanisms]. *Voprosy jekonomiki – Questions of economy*, 1, 4–26 [in Russian].
3. Kul'man, A. A. (1993). *Jekonomicheskie mehanizmy [Economic instruments]*. (N. I. Hrustaleva, Trans.). Moscow: Progress; Univers. [in Russian].
4. Mil'ner, B. Z., Kochetkov, A. V. & Levchuk, D. G. (1985). *Upravlenie territorial'no-proizvodstvennymi kompleksami i programmami ih sozdaniya [Management clustering programs and its creation]*. Moscow: Nauka [in Russian].
5. Moskalenko, V. P. & Shipunova, O. V. (2003). *Razvitie finansovo-jekonomicheskogo mehanizma na predpriyatii [Development of financial and economic mechanism of the enterprise]*. Sumy: VVP «Marija-1» LTD, UABS [in Russian].
6. Rajzberg, B. A., Lozovskij, L. M. & Starodubceva, B. A. (1996). *Sovremennyj jekonomicheskij slovar' [Modern economics dictionary]*. Moscow: INFRA-M [in Russian].
7. Simkin, D. G. (2009). Nekotorye osobennosti razvitiya organizacionno-jekonomicheskogo mehanizma upravleniya regionom [Some features of the organizational-economic mechanism of management of the region]. *Vestnik OGU – Bulletin OGU*, (8 (102), p.89) [in Russian].
8. Fedorovich, V. O. (2006). Sostav i struktura organizacionno-jekonomicheskogo mehanizma upravleniya sobstvennost'ju krupnyh promyshlennyh korporativnyh obrazovanij [Composition and structure of the organizational-economic mechanism of the large industrial corporate entities property management]. *Sibirskaja finansovaja shkola – Siberian financial school*, 2, 45–54 [in Russian].
9. Shymanovska-Dianyeh, L. M. & Vlasenko, V. A. (2007). Metodychnyi pidkhid do formuvannia orhanizatsiino-ekonomichnoho

REFERENCES

1. Bobkov, A. A. (2009). Strategija i organizacionno-jekonomicheskij mehanizm formirovanija i razvitiya integrirovannyh korporativnyh struktur v promyshlennostroitel'nom komplekse regiona [Strategy and organizational and economic mechanism of the integrated corporate structures formation and development in industrial-building com-

mekhanizmu upravlinnia rozvytkom systemy spozhyvchoi kooperatsii Ukrainy [Methodical approach to building organizational and economic mechanism of the Ukraine system of consumer cooperatives development]. *Naukovyi visnyk Poltavskoho universytetu spozhyvchoi kooperatsii Ukrainy. Seriya «Ekonomichni nauky» – Scientific Bulletin of Poltava University of Economics and Trade: Collected papers. Series: Economic Sciences* (3 (25), (pp. 119–123). Poltava: UCCU [in Ukrainian].

10. Shymanovska-Dianykh, L. M. & Vlasenko, V. A. (2010). *Orhanizatsiino-*

ekonomichniy mekhanizm upravlinnia rozvytkom pidpriemstv ta orhanizatsii spozhyvchoi kooperatsii Ukrainy: teoriia i praktyka [Organizational-economic mechanism of the enterprises and organizations of consumer cooperatives in Ukraine development: theory and practice]. Poltava: RVV PUET [in Ukrainian].

11. Jekonomicheskij slovar' (n.d.). <http://abc.informbureau.com/html/%20oicssenoaaiiue>. Retrieved from <http://abc.informbureau.com/html/%20oicssenoaaiiue> (accessed 11 May 2016) [in Russian].

М. Ю. Барна, доктор економічних наук, професор (Львівський торговельно-економічний університет); **А. Н. Кисиль** (Вищеє навчальне закладення Укоопсоюзу «Полтавський університет економіки і торгівлі»). **Функціонально-цільовий підхід к формованню організаційно-економічного механізму управління підприємством готельного господарства в якості складового елемента туризму.**

Анотація. Ціль статті заключається в обоснованні цілесобразності використання функціонально-цільового підходу к формованню організаційно-економічного механізму управління підприємств готельного господарства. Стаття посвячена определению основних составляющих організаційно-економічного механізму управління підприємствами готельного господарства. **Методика дослідження.** Рішення поставлених в статті задач здійснено з допомогою таких загальнонаукових і спеціальних методів дослідження: аналізу і синтезу, систематизації і обобщення, діалектичного підходу. **Результати.** Определены основные составляющие и обосновано использование функціонально-цільового підходу к формованню організаційно-економічного механізму управління підприємствами готельного господарства. **Практическая значимость результатов исследования.** В статті обосновано, что внедрение данного підходу будет способствовать развитию підприємств готельного господарства. Основные научные положения статті можно использовать в практике развития различных підприємств.

Ключевые слова: система, управління, функціонально-цільовий підхід, підприємство готельного господарства.

M. Barna, Dc. Econ. Sci., Prof. (Lviv Trade and Economic University); **A. Kisil** (Poltava University of Economics and Trade). **Functionally-oriented approach to formation of organizational-economic controlling mechanism hotel enterprises as part of the tourism.**

Summary. Purpose. The purpose of the article is to establish the feasibility of using functional-oriented approach to the formation of the organizational-economic mechanism of management of the enterprises of the hotel industry. The article is devoted to the definition of the main components of the organizational-economic mechanism of management of hotel industry enterprises. **Methodology of research.** The solution of these problems in an article carried by such scientific and special research methods: analysis and synthesis, generalization and systematization, the dialectical approach. **Findings.** The main components and justified the use of functionally-oriented approach to the formation of the organizational-economic mechanism of management of hotel industry enterprises. **Practical value.** The article substantiates that the implementation of this approach will contribute to the development of the enterprises of the hotel industry. Main scientific article can be used in the practice of various enterprises.

Keywords: system management, functional-oriented approach, the company hotel industry.